

RUSZKA-KRAJNA

A NÉPEK ÍTÉLŐSZÉKE ELŐTT

ÍRTA

DOMOKOS LÁSZLÓ

BUDAPEST, 1919.
RATH MÓR KIADÁSA.

Bevezetés

A ruszin autonómia törvénybe iktatása meglepetésként hatott a magyar közvéleményre. Senki sem volt rá elkészülve, hogy oly időben, amikor az országnak igen jelentékeny területei ellenséges haderők által vannak megszállva, a forradalmi kormány szükségesnek találja egy kevés igényű, aránylag csendesen viselkedő idegen nyelvű nemzet önkormányzatát törvény által biztosítani.

Részben a törvénynek ez a váratlan megjelenése, részben pedig a nemzeti léleknek az elszakadási törekvések ellen való szervezkedése okozta, hogy a ruszin autonómiát csaknem az egész magyar közvélemény idegenkedő érzéssel fogadta. A támadások csakhamar megindultak s ezekből világosan látni lehetett, hogy a magyar értelmiség nemcsak hogy nincsen tisztában Ruzska-Krajna megalkotásának politikai jelentőségével, hanem azt nagy mértékben perhorreszkálja is. Hiába, nincs kellően iskolázott közvéleményünk, amely szabadulni tudna a múltban túltengett nemzeti önérzet begyakorolt szölamitól és előítéleteitől; a napi sajtó egy része pedig még ezekben a válságos időkben is inkább nyugtalanságot igyekszik kelteni, semhogy a fölizgatott fantáziák rémlátomásait a dolgok és események megnyugtató beállítással ellensúlyozza.

Egy pillanatig sem vindikálom magamnak azt a képességet, hogy a hazafiúi aggodalmak fodrozó hullámain egy ilyen sebtiben készült kis dolgozattal el tudnám pihentetni. De Wilson elnök szavait idézem : ha az államok és népek kölcsönösen megismernék egymást, megszűnnék közöttük a gyűlölet. Ruzska-Krajna népét és autonóm törvényét is meg

kell ismernie a magyar felfogásnak. Szinte teljesen lehetetlennek tartom, hogy elfogulatlan szemlélő, aki a ruszin néptörvény aktáját világos aggyal és nyitott szemmel áttanulmányozza, e munkálat befejezése után el tudja hitetni önmagával és másokkal, hogy a ruszin autonómia megalkotásában a magyar érdek csorbát szenvedett. Ellenkezőleg: e tartalmában tömören kifejező, szerkezetében és intenciójában világos néptörvény *az első ajánlólevél, amely a békekonferenciára való meghívásunk ügyét a legszerencsésebben szolgálja.*

Óriási feladat áll a magyar nemzet előtt. Évtizedeken ét elfecsérelt hitelét néhány hónap lázas erőfeszítéseivel kell visszaszereznie, Rágalmazók úgy állították be a külföld közvéleménye előtt ezt a nemzetet, mint zsarnoki hajlamú, büszke, gögös fajt, amely nem mutatott szociális érzéket a kis nemzetek érdekei iránt s amely még e zordonan komor időkben is csak arról akar hallani, hogy régi politikai hegemoniáját visszaszerezze. Akár van ennek a beállításnak alapja, akár nincs: ma, amikor egyetlen pártfogó nélkül, az európai jogközösségből kitaszítottan és legjobb meggyőződésünk szerint büntetlenül állunk Európa ítélőszéke előtt, *írásos bizonyítékokat, tetteket és kész valóságokat kell produkálnunk*, ha azt akarjuk, hogy követeléseinket és jogainkat csak valamennyire is számba vegyék. Be kell bizonyítanunk, hogy *a forradalom által elsepert régi kormányok vezetőszerépét maga a nép vette kezébe*, ami által új kurzus kezdődött Magyarországon a nemzetiségi kérdés felfogása tekintetében.

Egy ilyen bizonyíték, *egy ilyen mentő vallomás a külföld előtt Ruzska-Krajna puszta létezése.*

A ruszin kérdés a forradalom előtt

A fiatal magyar köztársaság első hónapjai földet megrázó zivatarként száguldottak el a magyar rónák fölött. Vértelen forradalomnak nevezték el az októbervégi nagy megrázkódást, mert az utcán nem voltak barrikádok s talán százat sem tett ki azoknak száma, akiket ama történelmi napokban áldozatul kívánt a népharag. Akadt angol utazó, aki szállója ablakából nézte végig a diadalmamortól ittasult katonák vad felvonulását s azt írta haza a lapjának, hogy a forradalom nizzai karneválhoz hasonlított inkább, mint alkotmányromboló politikai tethez.

E külsőségek ellenére joggal állíthatjuk, hogy soha politikai átalakulás mélyebben meg nem rázott közhangulatot, Magyarország egész történelmi múltjában végzetesebb és katasztrófálisabb esemény nem zajlott le, mint amilyen felbecsülhetetlenül nagy és következményeiben kiszámíthatatlanul súlyos volt ez a gyötrő kétségbeeséssel teljes magyar forradalom.

Belül, a lelkek izzásig hevített mélyén zajlottak le a nagy viaskodások. Más népek küzdelmeit megkönnyíti a nemzeti érzés expanzív lázadósa; a magyar forradalom művét drámai színbe vonta a mardosó és megalázó kétségbeesés. Két hosszú hónapnak kellett elmúlnia, míg a hajdan életerőtől és munkakedvtől duzzadó nemzet ismét eszmélni kezdett. Akkorára a fűrgé szomszédok jó mélyen bent taposták már a hazai földet a maguk pénzen vett, gyülevész hadával. A forradalom lélek-tana magyarázza meg, hogy csehek, szerbek és románok miért tudtak hadsereget teremteni a földből, amikor mi

magyarok harminc megbízható katonát nem tudunk összerelni sem pénzzel, sem hatalmi szóval. Próbálták volna a mi leszerelt katonáinkat azzal verbuválni, hogy Csehországba, vagy Ausztriába kell menni rablóhadjáratra! Lett volna katonánk nekünk is elég. Honvédelemre azonban nem akadt többé épkezlab ember. Tíz cseh meg tudott szállni egy egész várost és rettegésben tudott tartani népes vidékeket. Karácsony elmúlt, amikor az ellenállásnak némi jele mutatkozni kezdett a Felvidéken; a mozgalom azonban nem tudott erőre kapni s az önkéntes magyar csapatok szétszűllöttek, még mielőtt szervezkedni tudtak volna.

Az ellenállás valójában csak a lelkekben kezdett erőre kapni, A polgári elemben megmozdult az önérzet s miután nagyobb tette nem volt képes, megkezdte a forradalmi kormány tényeinek kritizálását. Nem egészséges irányzat ez, Határozott reakciós jellege mindjobban megfosztja az őszinte érdeklődés belső értékétől. Mégis fel kell lélekzenünk, ha látjuk, hogy egy eltiport nép ismét mer jogokra hivatkozni és az emberiség igazságérzetére appellálni. A reakció ma még abban a formájában is szükséges, amelyben az összeroskadt történeti osztályok keserű felhördülését hallatja. A reakció ma kívánatos rossz; *belőle kell életre fakadnia egy egészségesebb, melegebb, tisztább érdeklődésnek*, amely a nép százazreit vissza fogja majd úzni a munkapadokhoz és & letargiába merült tömegeket újból rákényszeríti a gondolkodásra és cselekvésre.

A polgári osztály szervezkedése már javában folyi, amikor a magyar nemzeti gondolat keleti látóhatárán, mint valami szokatlan pirosságú, delejes világosság, megjelent a titokzatos politikai tünemény: *Ruszka-Krajna*.

A földből pattant ki s elbódította a szemlélőt. Senki sem volt rá elkészülve. A hívők és beavatottak kis csapata úgy üdvözölte, mint reményteljes lobogót, az értelmetlen és gyanakodó tömeg pedig a maga módján: mint téli éjben

vonuló sakálók hada a felkelő holdat. Mindenki tudott róla valami rosszat mondani s a közvélemény általában meg-egyezett abban, hogy halálos bűn volt autonómiát adni a ruszinoknak, mikor azok nem is fogtak fegyvert ellenünk. Kár volt alku nélkül feláldozni a gazdag máramarosi erdőket és bányákat — vélte az ébredező magyar társadalom.

A szegény ruszinok valóban meglepték a világot a maguk politikai érettségükkel, amit egyelőre csak kölcsönbe kaptak a forradalom néhány nagy koncepciójú vezéralakjától. De élni tudtak vele és ez volt a fő.

Hogyan élt, hogyan helyezkedett el a félmilliónyi ruszin nemzet a forradalom előtti Magyarországon? Ahogy a megtört és lenézett testvér meghúzódik a gazdag rokon portája szögletében. Pedig a ruszinok ősidők óta élnek az Erdős Kárpátok aljában s már az Árpádok alatt bizonyos kiváltságokat élveztek, mint határőrvidék lakói. Maga az elnevezés is ebből az időből ered: Krajna azt jelenti, hogy végvidék, Ruszka-Krajna: orosz határvidék. A Krajna élén vajda állott s az árpádkori donációs levelek többször említik e néven Magyarország északkeleti védőbástyáját. A politikai megjelölés azonban az idők folyamán feledésbe ment, csak a nép ajkán élt még a hagyomány, hogy Ruszka-Krajna valamikor boldog és önálló ország volt, egy jobb világban, amikor még nem volt pandúr és szolgabíró.

A ruszin nép szerény és élhetetlen volt. Szerénysége a kultúra hiányából, élhetetlensége abból a fatalizmusból fakadt, amely a búsongó donmenti kozák egyszerű lelkivilágát jellemzi. Hagyta kialudni a nemzeti érzés őrtüzeit s csupán a nemzeti nyelv, a vallás, a görög kalendárium s a ruszin népdal tartotta fenn benne a laza kapcsolatot. A negyvennyolcas és hatvanhetes idők nemzetiségi törvényeit nem azért nem hajtották végre, mert a magyar hegemoniára való törekvés egyenes elnyomási politikát követett volna, hanem sokkal inkább azért, mert maguk a hazai nemzetiségek erőtlenekek voltak az önálló

és tudatos szervezkedésre. Társadalmi kapillaritás alig volt köztük; aki ruszin ember tanultságánál és személyes képességeinél fogva valamire vitte, az elszármazott az ország valamely távoli vidékére és egyszerűen megszűnt létezni a ruszin kultúrára nézve.

Kevéssel a háború előtt nagy port vert fel a máramarosi skizma-pör, amelynek részleteiről előkelő külföldi lapok hasábos tudósításokat hoztak. Beilis és társai börtönbe kerültek és a rövidlátó magyar politika a pör aktáiból azt a tanulságot merítette, hogy a ruszinokat azontúl sokkal keményebben kell fogni, mint azelőtt. Így születtek meg azok a torz kormányzati intézkedések, amelyek arra kényszerítették a ruszin népet, hogy erőszakolt kultúra igájába hajtsa a fejét. A cirill betűk használatát megtiltották, a Julián-naptárt elkobozták, a ruszin nyelvet még a vallástani órákról is száműzték. A nép zajongott és lázadózott, de voltak opportunus püspökei, akik szerfölött jól érezték magukat a főrendiház langyos levegőjében s a ruszin nemzeti érzésnek ezek az apostatai siettek biztosítani a kormányt, hogy nem baj, ha a nép egy-két évtizeden át kesereg; a következő nemzedék már hírből sem fogja ismerni a cirill betűt és a nemzeti kultúrát.

Mint a forradalom első napján megalakult nemzetiségi minisztérium egyik közkatonájának, alkalmam volt e régi bűnökbe bepillantanom. A miniszterelnökségi palota egyik emeleti helyiségében ütöttük fel a sátorfánkat és elkezdtük likvidálni a titkos irattárnak azokat a darabjait, amelyek nemzetiségi vonatkozásuknál fogva a mindenkori kormányok elnökeinek reszortjába tartoztak. Ha valahol elfogtak és bebörtönöztek egy jugoszláv, vagy dákorómán lapszerkesztőt, annak a bűnlajstroma nagy árkus papirosokon került a miniszterelnök elé; a referensek roppant fontoskodással tárgyalták a hazaárulás eseteit és szigorúan bizalmas utasításokat menesztettek a veszélyeztetett vidékek főispánjaihoz, hogy az istenért, csak fojtsák el csiráiban a nemzetiségek nemzetrontó faji szervez-

kedéseit. Egyszer majd napvilágra kerülnek ezek a szomorú akták, ha eljön az idejük. Mily öröm volt egyetlen tollvonással visszaadni a polgári társadalom becsülésének egy-egy ruszin falusi papot, aki saját anyanyelvén merete a gyerekeket imádságra tanítani s ezért éveken át húzódó fegyelmi ügyének tartama alatt egyetlen fillér nélkül nyomorgott mind a hét nevetlen árvájával! Mily öröm volt eltörölni a fegyelmi vizsgálatot ama tótok ellen, akik az egyházmegyei gyűlésen tótul adták le szavazatukat? A forradalom visszaadta a nemzetiségi gyűlölködés páriáit saját emberi mivoltuknak. Az üldözöttek és elnyomottak hosszú sorának tompa jajjá pihent meg ama lapokon, amelyeknek gyűrődései mintha egy vasököl haragos csapásának nyomait viselték volna. Egy-egy szigorú és kategorikusan rövid rendelet alatt még ott állott a bűvös varázslat jelszava, az ismert hegyes, kemény tollvonásokkal írt egyetlen parancsolat, egy gyászosan konduló, sötét név, az, hogy: Tisza. Hagyjuk pihenni azt a csonttá fagyott öklöt a geszti temető pászitja alatt. Aki e súlyos buzogányt forgatta, afelett majd törvényt tesz az idő, a történelemnek valamely lehiggadtabb korszakában, itt csupán egyetlen megjegyzést akarok tenni Tisza nemzetiségi politikájára, azt is mentségére. Lelkiismeretem szerint nem tudom egyedül őt és egyedül az ő kormányzati rendszerét tenni felelőssé mindenért, ami e szerencsétlen nemzetre keserű végzetként elkövetkezett. Voltak benne velleitások, amelyek azt bizonyítják, hogy tudott volna magasabb politikai érdekekért erőszakot tenni saját faji önérzetén is, ha kora és környezete ebben támogatja. Emlékezzünk a románokkal folytatott tárgyalásaira, amikor Tiszának hajlandósága lett volna románokat ültetni néhány abszolút román többségű erdélyi vármegye főispáni székébe. Hogy felzúdult akkor a sajtó, a parlament és a közvélemény! Ha közhivatalban magasabb pozícióba került egy román, vagy zsidó ember (tótól, ruszintól nem is merek beszélni!) a hazafias tiltakozásnak micsoda fergetege ostromolta a hazaáruló kormányt,

amely feladja a magyarság féltett pozícióit! A magyar nemzeti ellenzék, az iskolában belénk nevelt sovinizmus, a köztudat, a sajtó és az egész magyar társadalom voltak benne a bűnösök, ha egy-egy nemzetiségi színeket viselő zászló kitűzéséből, idegen nyelvű szónoklatból s egyéb ilyen ártatlan tüntetésből országos botrányokat kerítettünk s ha az emberi érvényesülés jogaiért küzdő kisvárosi elemet visszakergettük a legszűkösebb viszonyok közé csak azért, mert ősei nem a vereckeai szoroson jöttek be e hajdan boldog hazába.

Be kel! látni végre, bármilyen nehezünkre esik, hogy a magyar gondolkodásnak ez a századokon át tartott merevsége korlátozta tiszta látásunkat s Idézte elő bukásunkat. Mi, akik a jogtörténet nyugati példái mellé mindenkor büszkélkedve állítottuk oda ezeréves alkotmányunkat, mint az . államalkotó képességnek fényes dokumentumát, egy Kossuth Lajos nagy szerű fajmegértő politikája után hetven évig tudtunk kormányozni egy országot *anélkül, hogy vegyes ajkú és nemzetiségű honpolgáraink millióit egységes és egészséges államszervezetbe tudtuk volna kovácsolni.* Amíg egyfelől szédítő iramban szervezkedtünk saját fajunk gazdasági erő kifejtésére addig másrésztől politikai iskolázatlansággal, etikai igazság nélkül, ügyetlenül és meggondolatlanul kezeltük a nemzetiségi kérdést. Ennek a politikai félszégünknek és elmaradottságunknak kell most szomorú konzekvenciáit viselnünk.

A román, tót és szerb kérdés akaratunktól független irányba tért a forradalom után. Nem tudtuk többé megállítani a lavinát, amely az ország szíve felé hömpölygött; pedig nem is jöttek ellenünk hatalmas hadseregek, hanem csupán a hazai földön élő másnyelvű nemzetek népe vette át saját sorsának intézését. Akiket testvéreinknek hittünk s érzésben hozzánk hasonlóaknak tekintettünk, most fanatikus gyűlöletté! vetették magukat a magyarság őrhelyeire és megállás nélkül foglalták el pozícióinkat. Hogy e munkájukban elnyomókká váltak az elnyomottak, nem lephet meg senkit. A néplélek

mindig hajlandó túlzásokra s a reakciónak annál hevesebbnek kellett lennie, minél mélyebben és hosszasabban elfojtott érzések jutottak benne felszínre.

A magyarországi ruszinok nem követték a példát. Nem hoztak fegyveres fajrokonokat a szomszédos Ukrániából, hanem hallgattak intelligens vezetőik szavára és békés úton kísérelték meg biztosítani szabad fejlődésüket. S amint ezt elérték, amint önállóságuk alakot öltött a készen kipattant Ruzska-Krajns megteremtésének gondolatában, ismét maga a magyarság volt az, amely *kíméletlenül megtámadta őket azért, mert élni és Jogokat kérni merészeltek*. Az évszázados magyar bűn, a nemzeti féltékenység újból felharsogtatta a maga tetszetős frázisait s kétségbe merete vonni, hogy a ruszin népnek, amelynek nincsen szervezett hadereje, *Joga lett volna saját területén saját nemzeti Jogainak elismertetését követelnie*. Vagyis az ököljog lett irányító elvünk a nemzetiségekkel való perünkben. Ahol letiportak bennünket, ott felhagytunk saját hatalmunk további fentartásával, ahol pedig csak szelíden kértek, ott fentartottuk a régi gyűlölködést és féltékenységet. Ez a beállítás magyarázza meg, miért tekinti veres posztónak a magyarság Ruzska-Krajnát, a forradalmi kormányzásnak ezt az első, határozott és roppant horderejű politikai remekművét.

Jászi Oszkár nemzetiségi politikája

Soha politikust és államférfit a meg nem értésnek gyűlölködőbb áradata nem fogadott, mint amilyen Jászi személyét folyja körül e tragikusan lázas lüktetésű napokban. O, aki egész életét az emberiség legnagyobb rendű szellemeivel való viaskodásban töltötte, kénytelen elviselni, hogy akkor, amikor az események erőszakos lendülete az alkotó munka küzdőterére lökte és hosszú vágyakozás után végre hozzáfoghatott nagy céljainak megvalósításához, idealistának és meddő szobatudósnak bélyegezzék olyan elemek, akik ezredrész annyit sem dolgoztak ezért a nemzetért, mint Jászi Oszkár.

Azt szokták felhozni, hogy sem a népkormány, sem annak első nemzetiségi politikusa, Jászi Oszkár, a forradalom óta nem voltak képesek olyan államférfiúi tényt produkálni, ami a magyar nemzetnek lefelé való zuhanását legalább meglassította volna. Akik ezt mondják, nem veszik észre, hogy éppen ő, aki ama viharos októberi éjszaka óta a vállalt kötelezettségek súlya alatt roskadozott, többet tett és többet dolgozott a katasztrófa végső kirobbanásának elkerülésére, mint százezreket számláló tömegek együttvéve. Nem látják, hogy ami azóta bekövetkezett, azt milliónyi izmos magyar kar sem tudta feltartóztatni, nemhogy egyetlen ember tudta volna, aki becsületes és jóhiszemű őszinteségében még vállalja is a felelősséget egy összeroppant nemzet lázító tehetetlenségének következményeiért.

Nem fölperzselt városok és véres vizű folyamok mutatják Magyarországon a háború rettenetes pusztításait, hanem

az a félelmetes erkölcsi züllés, amely a magyar nép lelkének éjszakáját ma jellemzi. Hogy egy testi alkotására és szellemi képességeire nézve kiváló faj, amely negyven év alatt évszázadok mulasztását roppant becsvágygal és munkaszere-ttel igyekezett helyrehozni, ilyen mélyre süllyedhetett, épen ez mutatja a háború nagy belső romboló erejét. A legtisztább magyar vidékek népe félelmetes fosztogató-bandává aljasult, amely egyaránt pusztulásba űzte a mágnás földesurat és a zsidó bérlőt, a tehetős középbirtokost és a városi polgárt. Nem elvek vezették boszújában, hanem a mértéktelen kap-zsiság. Sírnia kellene a megrendült magyar léleknek, amikor azt látja, hogy a becsületes józanságú, lehiggadt kedélyű, szívós munkásságú magyar parasztot mint formálta át négy rettenetes évnek tengernyi szenvedése önzővé és könyörtelenné, rablóvá és boszúvágyóvá. Ezt tette a háború! Csak az a nép, amely elvesztette önérzetének erkölcsi alapjait, tudja túrni hosszú hónapokon át, hogy barbár idegen hordák egész országrészek erős férfiai és törékeny asszonyait végigverjék és megaláz-zák anélkül, hogy félelmetes erővel föl ne emelje öklét a le-igázó félvadak erőszakossága ellen. Ugyanez az enerváltság hatja át a polgári társadalmat is, amikor saját tehetetlen semmiségének érzetét gyűlöletté kovácsolja azok ellen a vezetésre hivatott egyének ellen, akik az erkölcsi züllésnek ebben a divina komédiájában politikai és emberi ideálok fák-lyájával merészelnek kivezető utat keresni.

A háborút nem Jászi vesztette el, ő csak akkor állott az élre, amikor már az egész világ ránk volt uszítva. Azt kérdem már most, hogy ki az igazi reálpolitikus: az-e, aki az idegen nemzetek gyilkos gyűlöletének áradatában nem cselekvésről, hanem területi integritásról álmodozik, vagy az, aki számol a tragikus helyzet adott körülményeivel és olyan megoldást keres, amellyel oda lehet állni a világ ítélőszéke elé és meg lehet menteni a magyarság fennmaradásának további lehető-ségeit? De rosszul mondtam, hogy Jászi *keresi* a megoldást.

Addig, amíg a fájdalomtól megőrült és kevélységében megaláztott polgári magyar sovinizmus áldozati bárányokat hajszol az autodaféhoz, hogy a haszontalan tüntetés füstjét odaterelje ellenségeink orra alá, Jászi, az éjjel-nappal dolgozó, agitáló, szervező „szobatudós“ már meg is találta a mentés eszközét és fáradhatatlanul építi az ő nagy művét, mialatt egy értelmetlen tömeg körmenetet rendez az utcákon és halált kiált a fejére.

Megszületett a legelső kanton a régi Magyarország területén. A kéz, amely Ruszka-Krajna határait felrajzolta a tér képre, nem álmodozó tudós keze, hanem államalkotó gyakorlati politikusé. Százszor letaszíthatják pozíciójárói Jászi Oszkárt, kigúnyolhatják és megkövezhetik, *de azt a régi világot, amikor kilenc millió magyar húsz millió magyarnak játszotta ki magát Európa előtt, soha többé vissza nem szónokolhatják.* Erről van most szó. Ez a lényeg és a legközelebbi hónapok épen azt fogják majd eldönteni, hogy az államalkotó, magyar faj valóban meg tudja-e találni a testvéreikkel való kibékülésnek új módját, vagy tovább ássa a sírt önmaga alatt a rég csődöt mondott nemzeti örület hiúsági jelszavaival? Kis nép vagyunk, nekünk a szláv gyűrű halálos ölelésében le kell mondanunk minden hegemoniára való törekvésről. De ha nemzeti erőnkkel nem tudjuk többé visszaszerezni a régi határokat, azt kell mondanunk, amit az okosság diktál: hogy a nemzeti törekvések ideje lejárt, az új kornak jelszava nem a címer és zászló, hanem a gazdasági és ipari érvényesülés. Jászi azt hirdeti, hogy *Magyarország gazdasági integritása szent és sérthetetlen.* Esztelen illúziót kerget, aki állítani meri, hogy a mai adott helyzetben másféle integritásnak a képe józan magyar lélek előtt elérhető ábránd gyanánt lebeghet.

Az ujjáalkotás nagy művének tehát arra az elvre kellett fölépülnie, hogy marxista kapcsolatokkal fűzzön egybe népeket és országrészeket, amelyeket a politikai féltékenykedés és tapintatlanság elszakított egymástól.

A magyar népköztársaság X. néptörvénye, amely az

északkeleti vármegyék ruszin lakosságú területeiből alakított Ruszka-Krajna autonómiáját megalkotta, az *első* nevezetes lépés az új berendezkedés felé. A csüggedés letargiájába merült közvélemény szinte észre sem vette, hogy a Keleti Svájc első kantonális alakulata megszületett s a ruszin föld népe plein pouvoirt kapott arra, hogy saját sorsának irányítását kezébe vehesse.

A magyar népkormány kétségkívül azért sietett a ruszinok politikai helyzetének törvény útján való rendezésével, hogy ezzel az egész világ előtt dokumentálja a Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési jogának elismerése tekintetében elfoglalt, teljesen liberális felfogását. Akármilyen körülmények között érkezik el a béketárgyalások sorsdöntő napja, nyugodtan rámutathatunk erre az első kantonra és azt mondhatjuk: ime, a ruszinok nem jöttek ellenünk sem fegyverrel, sem politikai cselszövések halmazával, mégis *önként felajánlottuk nekik a teljes politikai szabadságot* azért, mert a népköztársaság megalkulásával új kurzus kezdődött Magyarországon és senkinek sem szabad ezentúl elnyomottnak, vagy mellőzöttnak éreznie magát ebben a hazában.

A ruszin kanton törvény beiktatásának éppen ez az önkéntes felajánlás adja meg valódi értékét. A leghatározottabban síkra kell szállni azok ellen a feltevések ellen, hogy itt valamilyen magyar érdek feláldozásáról és *általában nemzeti áldozatról lenne szó*. Évszázadok óta laknak a magyar állam területén idegen nemzetek, amelyeket a múltban csak nemzetiségeknek voltunk hajlandók elismerni és amelyektől megvontuk a szabad érvényesülés lehetőségeit. Ezek az idegen nemzetek éltek, a valóságban léteztek, ténylegesen megszállva tartottak bizonyos területeket és azok a területek emberi jog szerint az övék voltak, ha a politikai felfogás a magyar szupremácia jogszerűségét vallotta is velük szemben. Akkor tehát, amikor a magyar kormány az ilyen idegen nemzetlakta területeken politikailag átadja az imperiumot, tulajdonképpen nem tesz egyebet, mint

elismer és törvényessé tesz tény/ep meglévő állapotokat, amelyeknek elismerésére bennünket a demokratikus átalakulás belső szelleme és nem kívülről jövő nyomás súlya kötelez.

Éppen ezért teljesen hamis az a beállítás is, amely nagy közgazdasági érdekek feláldozását szögezi a kantonális berendezkedéssel szembe. Gazdaságilag egyáltalán nem akarunk lemondani a magyar államterület egységében rejlő roppant fontosságú energiakészletekről, csupán arról van szó, hogy olyan politikai jogokat adjunk fel, amelyeknek további fentartása a világháború befejezése után mutatkozó általános tendencia mellett amúgy sem volna többé ésszerű.

Jászi kantonális berendezkedésének sarkpontja az a meggondolás, hogy egy olyan vegyes összetételű államnak, mint amilyen Magyarország, *nem szabad jövőendő politikáját egyetlen nemzet politikai fölényére alapoznia*, hanem meg kell teremtenie egy tökeerős ipari és gazdasági berendezkedésnek azt a biztos bázisát, amelyre a második ezer év munkáját kellő bizalommal fel lehet építeni. A nacionalizmus korszaka lejárt s ezt az igazságot nem homályosítja el az sem, ha a körülöttünk tobzódó nacionalizmus átmenetileg elbontássá fenyegeti ezt a sokat szenvedett, megpróbált, ezer külső és belső csapás alatt roskadozó szegény országot.

Két évtizedre nyúlik vissza az a tudományos munkálkodás, amely a magyarországi nemzetiségek jobb megbecsülését politikai okokból sürgette. Az a kis tábor, amely éles szemmel figyelte az eseményeket és megsejtette az elkövetkezendő bajokat, Jászit vallotta vezéréül s bizonyára nem tehetett róla, hogy minden erőfeszítése gúnyos kicsinyléssel találkozván, elméleti tudományra érezte magát kárhóztatva. Ha lett volna csak egyetlen Jászi-típusú realpolitikus a magyar parlamentben, aki olykor-olykor hangot adott volna a mi lelkiismereti furdalásokkal telített gyötrődésünknek, talán akadhatott volna hallgató is, akinek gondolkozásában visszhangot ébreszt a tépelődő és aggodalmas divináció. A meg-

értők azonban nem jelentkeztek s Jászit elnevezték szobatudósna, aki utópiákat gyárt és nem számol reális értékekkel. A felfuvalkodott magyar *gőg* és rövidlátás mostani csődjében joggal követelhetek elégtételt az igazi reálpolitikusnak, aki mint a következmények bebizonyították, egyedül tudta helyesen mérlegelni a nemzetiségi erőviszonyokat és egyedül tudta volna okos preventív politikával kivédeni az Összeroppanás veszedelmét.

Szervezett magyar sovinizmus állt velünk szemben s ennek a faji önérzetnek meg volt a maga sajtója, éltek és uralkodtak a maga elismert nagyságai. Valósággal terrorizálták az ellenvéleményt, kigúnyolták, lebecsmérelték, sárba taposták annak minden megnyilvánulását. Anélkül, hogy bármiféle elégtételre számot tartanék, aki egyszerű publicista-tollammal már mintegy tizenöt évvel ezelőtt Jászi szellemének árnyékává szegődtem, kénytelen vagyok itt egy régebben megjelent munkámból*) a következő sorokat idézni:

. . . Ha az uralkodó faj elősegíti a más nyelvű fajtörédék helyi kultúrájának érvényesülését és pedig az ő saját nyelvének tiszteletben tartásával segíti elő, úgy az a magára hagyatott és politikailag zárt közösség maga fog arra törekedni, hogy ne csupán parciális érdekek mozgassák meg érvényesülésének rugóit, hanem a mind nagyobb és nagyobb emberi társadalmak érdekeivel is azonosíthassa magát. Az értelem emelkedettebb fokán álló társadalom önként fog ahhoz az állami élethez alkalmazkodni, mely neki a vagyonszámot és a boldogulásnak több lehetőségét nyújtja. Végre is a harminc millió magyar a maga képzeletbeli számszerű tömegével még semmiféle bizonyítékot sem szolgáltat arra, hogy az európai koncertben számottevő szerepet fog betölteni és hogy a magyar állampolgárok megélhetésének és boldogulásának módját már magában véve is biztosítani képes. Nem az a fő, hogy minél több ember beszélje a magyar nyelvet és ha ez volna is minden törekvésnek a célja, még akkor sem lehetne ezt a célt olyan mértékben megvalósítani, hogy egy bizonyos belátható és számításba vehető időszakon belül a képzeletbeli harminc millió magyar készen álljon egy nagy hivatás betöltésére. Hanem igenis fő az, hogy a magyar állam keretén belül minél több ember érje el a gazdasági jólétnek és polgári

*) A magyar imperializmus. Budapest, 1910. Deutsch Zsigmond és Társa kiadása. 130. p.

függetlenségnek azt a fokát, mely a mai viszonyok mellett csakis konszolidált és demokratikus szervezetű modern államban valósítható meg (65—66. lap).

Nem a nemzetiségek ellen irányul a nemzetiségi harc, hanem az állam összes proletárjai és középosztályai ellen és nem lehet elég nyomatékkal hangsúlyozni, hogy *amíg a magyar munkásosztály nyakára nem hág a feudális színezetű történeti osztályuralomnak, addig a nemzetiségi kérdés soha sem fog javulni* . . . (67. lap).

A magyar fajnak az európai konstellációban a saját országának határain túlmenő hivatása nincsen, a fajok harca közé ékeket keleti típus megelégedhetik helyzetével, ha egyszerűen bele tud kapcsolódni a kontinentális gépezet gazdasági üzemébe és biztosítani tudja a saját fönmaradását. (123. lap).

Az európai államok öntudatos fejlődése, mely megannyi nyitott könyv az élet realitásaiból olvasó intellektuelek számára, olyan arányokban halad előre, melyek mellett a mi kínos vonaglásunk mind kiáltóbb ellentét gyanánt tűnik fel. Aki künn jár és körülnéz a világban, nem tudja többé elfojtani magában azt az aggodalmat, hogy *vájjon megtarthatja-e Magyarország már a legközelebbi jövőben is a népek versenyében eddig elfoglalt helyét? Mert itt nem lehet a történelmi múltra hivatkozni, hiába voltunk Európa védőbástyája a török és tatár ellen, hiába verekedtük át ez ezeréves múltat Kelet és Nyugat népadatainak kellős közepén. A jelen izgalmas versenye mellett . . . közjogi vitákra nincs idő. Más állam rég rendezte közjogi viszonyait, rég megoldotta a nemzetiségi kérdést ... és a ma minden percét, az élő emberanyag minden gondolkozó agyát és dolgos kezét a termelés eszközüvé tette Ennyi visszamaradottság mellett Magyarország közel jövőjéről csak a legnagyobb aggodás hangján szólhatunk . . .* (128—129-ik lap).

Tíz évvel ezelőtt írtam ezeket a sorokat s Rákosi Jenő kolumnás cikkben marcangoltatta szét lapjában könyvemet. Íródeákja, akit a csillogó gondolatszilvánkok gyűjtésére irányuló ellenállhatatlan szenvedélye miatt azóta *kis magyar szarká-*nak nevezett el az irodalmi közvélemény, nem áttallotta így „bírálni“ a jelen által keserűen igazolt aggodalmaimat:

. . . Kötelességünknek tartottuk, hogy a magyar imperializmus magasztos és kétségtelenül nagy jövőre hivatott eszméjét megóvjuk a tudatlanokkal, fecsegőkkel és rosszindulatúakkal szemben. E könyv íróját nem tudjuk hova sorozni. Művéről csak az arab közmondást ismételhettük: hallom ugyan zörögni a malmot, de nem látom a lisztet. Eljön az idő, hogy a magyar imperializmus fája a poraiból megéledt főnix módjára e mostani kedvezőtlen idő után törzsében kiegyenesedve fogja beárnyékolni az egységes és független Magyarországot . . .

Vájjon hol van már az az idő? Rámutatok a bekövetkezett eseményekre és azt kérdezem: nem volt-e jogos mindazoknak aggodalma, akik elvakultság és gyűlölet nélkül mérlegelték a politikai egyensúly viszonyát és Kossuth Lajos nemzetiségi politikáját akarták folytatni ott, ahol a hatalmi erőszak derékban ketté metszette? Mire jutottunk a dőre imperializmussal? Tessék megnézni a cseh és román nacionalizmus örültjeit, íme, ezt csináltuk mi is egy fél századon keresztül, kicsit finomabban és politikusabban, de nem kevesebb nemzeti önérzettel. Bármint végezzék rólunk a versaillesi számadást, a régi Magyarország, amelynek gazdasági egységét, gazdag emberanyagát, az ezeréves együttélésben összeforrott közös hagyományait nem tudtuk eléggé megbecsülni, sohasem jő vissza többé. Ahelyett, hogy elsimítottuk volna a fajok és nemzetek között fennállott politikai ellentéteket és gazdasági egységbe kovácsoltuk volna az Árpádok egykori birodalmát, *mi magyar jellegű politikai egységet forszíroztunk és nem tulajdonítottunk jelentőséget ez államterület geográfiai egységén felépülő nemzetgazdasági összetartozásnak.* Ez ennek az egész kérdésnek a kulminációs pontja és itt rejlik a felelősség kérdésének kulcsa is. Akik évtizedeken át uszították a magyar közvéleményt a hazai idegen nyelvű fajok és kultúrák ellen és akik még a megpróbáltatásoktól terhes mai időben is csak a gyűlöletet tudják szítani, ahelyett hogy a megbocsátás és kibékülés politikáját hirdetnék, azoknak nincs joguk többé a béke lelkes munkásait terrorizálni és a cselekvés küzdőteréről visszariasztani.

A forradalom elsöpörte a régi fajmagyar nemzeti konzervativizmust a politikai élet letarolt mezejéről.

A mohácsi csatatér nem lehetett szomorúbb látvány, mint amilyen a magyar térkép volt a forradalom után. Jászit, aki tudott volna nagyot alkotni, ha békés időkben, higgadt és okos nemzetiségi vezérekkel tárgyal vala, odalökte a sors a felcsapó gyűlölet áradatának közepébe és azt kívánta tőle,

hogy egyezzek meg a nacionalizmus kiszabadult vadembereivel. A feltételek nemcsak túlnehezek, hanem egyszerűen elviselhetetlenek voltak. Jászi megkísérelte a lehetlent, de csakhamar abba kellett hagynia. És a magyar sovének most őt tették felelőssé azért, hogy a románok Nagyváradig, a csehek a Dunáig és Ipolyig, a szerbek Szegedig megszállták az országot. Azt mondták, hogy ő zúditotta ránk a veszedelmet, mert tárgyalni kezdett velük román és szlovák imperiumról. Nem akarták észrevenni és elismerni, hogy az elszakadási törekvések egyenes folytatásai annak a szerencsétlen politikai irányzatnak, amely félszáz éven át a csőd felé sodorta a magyarságot. Egy hitelét vesztett kormányzat, egy erejétől megfosztott nemzet állott itt keresztre feszítve, boszút lihegő durva pribékek között. A forradalmi kormánynak nem volt katonai ereje, a meggyőzés és egyezkedés eszközei pedig céltalanoknak bizonyultak. Nem volt más választás, mint *megappellálni az egész nemzetiségi kérdést az elfogult biroktól az elfogulatlan világkonferenciához.*

És Jászi ezt tette.

Egyszerűen elfordult csehektől és románoktól, hogy a nyugat nagy népeihez, az emberiség élő igazságérzetéhez szólhasson. Diplomáciai összeköttetésünk nincsen, a békekonferencia előtt meghallgattatásra nem találunk. Jászi tehát arra vállalkozott, hogy e minden oldalon felgyújtott ország népei közül kikereste azt az egyetlen egyet, amely még nem mondotta ki nemzeti elszakadását és a gyakorlati ember gyors elhatározásával sietve békét kötött vele. Ennek a megállapodásnak a gyümölcse a magyarországi első kanton: Ruzska-Krajna.

Azt hirdetik a gyűlölködők, hogy Jászi fehér lapot tett a ruszinok elé és nem hogy alkudozott volna velük, hanem egyenesen felkínálta nekik a teljes imperiumot. Ez igaz. Ez a politikai tett azonban egyenes folytatása volt annak az élet-hivatásnak, amely az ő működésének kezdettől fogva nyilvánvalóan egyenes pályát szabott. Nem lehetett többé arról az útról

letérni már csak azért sem, mert teljes meggyőződéssel érezni kell, hogy *a megoldásnak ezen az egyetlen módján kívül nem volt számunkra semmiféle más lehetőség.* Ruzska-Krajna ma élő valóság. Ruzska-Krajna fényes dokumentum, amely azt revelálja a külföld előtt,

hogy a magyar kormányzás nem azonosítja magát a régi kormányoknak hegemoniára való törekvésével, hogy a magyar nép, amely a maga kálváriáját a háború befejezése után kezdte el megjárni, teljes politikai érettséggel tért át egy magasabb állampolitikai berendezkedés jogi területére és *ezen a címen teljes hivatottsággal igényli, hogy a románok, szerbek és tótok által elrablott területek lakosságát az entente a velünk való egyezkedési tárgyalásokra utasítsa.*

Mi, akik a közhangulat hullámvásárát közvetlen közelből figyelhetjük, jól tudjuk, hogy ezt a politikai érettséget még mindig előlegeznünk kell a magyar nemzetnek. De az idő sürget, a béketárgyalások befejezése közeledik. Jászi tehát magára vállalta a gyűlölet és elkeseredés minden ódiumát, hogy saját nemzetét úgy állíthassa oda a nemzetek ítélőszéke elé, mint amely nemzet a Kárpátok ölében élő mindenfajta népek magasabb állami kapcsolatának megszervezésére hívatott Ennek a nagyszerű gondolatnak a kifejezésére kellett nekünk Ruzska-Krajna.

A ruszin néptörvény magyarázata

Még a forradalom első napjaiban történt, hogy Jászi összeköttetést keresett a ruszin intelligencia vezetőivel. A többi hazai nemzettel nem kellett az összeköttetést keresni, mert főknak vezetői hallattak magukról eleget; a románok Aradon Szervezkedtek, a tótok Túrócszentmártonban s velük inkább diplomáciai egyezkedést kellett folytatni, mint bizalmas megbeszélést.

A ruszinok sűrűn megjelentek és behatóan tárgyaltak, dr. *Szabó Oreszt*, akkor belügyminiszteri osztálytanácsos, később Ruszka-Krajna első minisztere, ismert és becsült tagja volt a ruszin társadalomnak. A tudományos világ nagyra értékelte az általa szerkesztett Nemzetiségi Ismertető Könyvár köteteit, amelyeknek kibocsátása merész vállalkozás volt a »orradalom előtti időben. *A magyar oroszokról* (ruszinokról) Szóló kötetet maga a szerkesztő írta s benne túlnyomó részt etnográfiai adatokat halmozott fel, de élénk színekkel festette * ruszinok politikai mellőzöttségét és önállóságra törekvő ^brándjeit is. Mellette dr. *Sztripszky* Hiador ismert etnográfus % nemzeti múzeumi őr, továbbá dr. *Bonkáló* Sándor egyetemi magántanár, a ruszin nyelv és irodalom jeles művelője, vettek részt a tanácskozásokban.

A ruszin nép hajlamai békés megegyezést helyeztek kilátásba. Épen ezért szükségesnek látszott átmeneti kormánytati hivatalt létesíteni, amelynek feladata az egész kérdés törvényhozási és közigazgatási alapelveinek előkészítése volt. E szerepre Szabó Oreszt kapott megbízást s hivatalos minő-

ségét így határozták meg: a magyarországi ruszin nemzet önrendelkezési jogának gyakorlását előkészítő kormánybiztos.

December elején a ruszin nép küldöttei naggyűlést rendeztek a fővárosban. Különvonaton jöttek fel s hosszas vitákban tisztázták kívánságaikat. Egyelőre rendkívül keveset kértek: a ruszin nyelv szabad használatát és saját nemzeti kultúrájuk támogatását várták a népkormánytól. Kívánták, hogy a budapesti egyetemen külön tanszéke legyen a ruszin nyelvnek és irodalomnak, továbbá, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium állítson fel ruszin ügyosztályt, amely a ruszin nyelv szabad érvényesülését a legfelsőbb fórumig biztosítsa.

Mindkét kívánságuk teljesült. Az események azonban fergegként rohantak előre; a románok már december elsején kimondták Gyulafehérvárott Erdély elszakadását, a szlovák néptanácsok túrócszentmártoni központja pedig sietett a példát követni. A ruszin nép sem érthette be többé tisztán nyelve jogainak biztosításával. Az északkeleti vármegyékben szeparációs törekvések jelentkeztek, amelyek ugyan nem látszottak veszedelmeseknek, de mégis gyors cselekvésre intettek. A ruszin kérdés megoldását azonban végeredményben nem a ruszin nép akarata, hanem az a kétségbeesett helyzet erőszakolta ki, amelyet a felvidéki és erdélyrészi vármegyék megszállása teremtett. A cseh-szlovákokkal és románokkal szemben a kiegyezésnek minden lehetősége megszűnván, azzal a magyarországi másnyelvű nemzettel kellett az egyezkedést tovább folytatni és példát statuálni, amelynek az autonóm berendezkedéshez való hajlandósága még sértetlenül és frissen rendelkezésre állott. De sietette a kérdés megoldását a mind gyorsabb tempóban előnyomuló cseh és román haderőknek az a kifejezett szándékuk is, hogy Ungvár tájékán közös határt teremtsenek s ekként a ruszin nép önálló szervezkedésének gondolatát mintegy csírájában elfojtsák.

Így következett be a ruszin autonómia kiépítésének szükségessége.

Szabó Oreszt kormánybiztos december közepén dolgozta ki az autonóm néptörvény első tervezetét, amely a Jászi által megadott keretekben, teljesen új alapokon határozta meg a legelső magyarországi kanton szervezeti kérdéseit. A törvényt, amelyet az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztálya is átrevideált, karácsony napján adta ki az Országos Törvénytár, az emlékezetes év utolsó napján Szabó Oreszt, már mint ruszin miniszter, tette le az esküt a kormány előtt s ugyan-ezen a napon a ruszszakrajnai minisztérium államtitkárát és a ruszszakrajnai kormányzót is kinevezték.

Alább következik a törvénynek teljes szövege azokkal a magyarázatokkal, amelyeket az időközben felmerült félreértések eloszlatása érdekében célszerűnek láttam szorosán az illető törvénytörvényszakaszok után iktatni.

1918. ÉVI X. NÉPTÖRVÉNY a Magyarországon élő ruszin (ruthén) nemzet autonómiájáról

(Kihirdetett az Országos Törvénytárban 1918. évi december
hó 25. napján.)

1.§.

A Magyarországon élő ruszin (ruthén) nemzetet saját beligazgatásának, igazságszolgáltatásának, közoktatásának, közművelődésének, vallása gyakorlatának és nyelve használatánakkörében mind törvényhozási, mind kormányzati tekintetben teljes önrendelkezési jog illeti meg, amelyre nézve a jelen törvényben foglalt szabályok irányadók.

A törvény először használja hivatalosan a *ruszin* elnevezést az addig általánosan szokásos *ruthén* helyett. Ezt a szóalakot azért kellett elfogadni, mert maga a Magyarországon élő orosz nép is kisorosznak, ruszinnak nevezi magát, szemben a ruszkij-nak mondott nagyorossal. Félreértések elkerülése végett a törvény az új és régi megjelölést párhuzamoson használja.

Az első szakasz a teljes önrendelkezési jog szabadságát iktatja törvénybe, mindjárt megjelölvén a jog terjedelmét is,

amikor azt mondja, hogy a felsorolt kormányzati ágak ügykörére nézve a ruszin nemzetet nem csupán az önkormányzat, hanem a törvényhozás joga is megilleti. A három kormányzati ág, amelyre nézve az önrendelkezés teljes: a belügyi igazgatás, az igazságügyi igazgatás és a közoktatásügy szabad gyakorlása és irányítása.

Ha e jogok terjedelmét nézzük, meg kell állapítanunk, hogy Ruszka-Krajna mindazokat a közjogi előnyöket élvezzi, amelyeket egy szabad állam szabad népe fejlődésének feltételei gyanánt tekinthet. Mintegy félmilliónyi emberi társadalom békés berendezkedésének biztosításáról van szó. Félmilliónyi ember az európai államok mai arányai mellett csak államtörédék s kis államok alakulásának nincs politikai és gyakorlati jelentősége. A ruszin nép érdeke tehát azt kívánja, hogy kezében tartsa mindazokat az eszközöket, amelyek nemzeti nyelvének, kultúrájának, faji hagyományainak és egyéni szabad érvényesülésének fenntartásához hozzásegítik, ellenben az anyaországgal közösen vállalja azokat a kormányzati teendőket, amelyek a ruszin nép gazdasági erő kifejtésének és a külfölddel szemben való megjelenésének nagyobb sikerét biztosítják.

Ruszka-Krajna mindenekelőtt átveszi az egész közigazgatási szervezetet. A törvényhatósági és községi élet terjedelme felöleli a nyilvános élet minden megnyilvánulását s valóban ez a törvényszakasz biztosítja leghatározottabban, hogy azok felett a területek felett, amelyeket évszázadok óta ruszin nép lakik, maga a nép fogja gyakorolni a legteljesebb hatalmat. Az igazságszolgáltatás autonómiája viszont azt jelenti, hogy az országos érvényű magánjogi és büntetőjogi törvényhozás tételes rendelkezéseit Ruszka-Krajna saját igazságügyi szervei útján hajtja végre; saját kormányzatára hárul a feladat, hogy a beligazgatás és igazságügyi szolgálat keretében alkalmazott hivatalnokokat kinevezze és elhelyezze, ami által lehetővé válik, hogy a

raszini intelligencia társadalmi kapillaritása széles keretek között megindulhasson. A közoktatás, vallásügy és nyelvhasználat korlátlanosságában megnyilvánuló szabadság teljes lévén, e tekintetben semmiféle értelmezésre szükség sincsen.

2. §.

Máramaros, Ugocsa, Bereg és Ung vármegyék ruszinlakta részeiből *Ruszka-Krajna* néven autonóm jogterület (kormányzósági terület) alakíttatik.

Zemplén, Sáros, Abauj-Torna és Szepes vármegyék ruszinlakta területeinek közjogi rendezése az általános békekötésfüggőben marad.

Ruszka-Krajna határait a nemzetközi békeértekezlet végleges döntéséig ideiglenesen a Magyar Népköztársaság és Ruszka-Krajna kiküldötteiből álló vegyes bizottság állapítja meg.

E szakasz első bekezdése világosan megjelöli, hogy Ruszka-Krajna jogterülete nem öleli fel a négy északkeleti vármegye egész területét, hanem annak csak *ruszinlakta* részeit. Nincs tehát jogalapja annak a magyar részről felvetett szemrehányásnak, hogy a népkormány tiszta magyar területeket átadott a ruszin kormányzásnak s ezáltal a magyar lakosság megkérdezése nélkül befejezett helyzetet teremtett. Hiszen a szakasz utolsó bekezdése is azért rendelkezik az autonóm jogterület határainak ideiglenes megállapításáról, mert a törvény nem kívánt elhamarkodva döntenit fontos és vitás területek hovacsatolása ügyében. Ha a törvény a jelenben fennálló vármegyei rendszert vette volna a terület meghatározásánál alapul, úgy semmi szükség sem lenne a nemzetközi békeértekezlet végleges döntéséig való ideiglenes határmegállapításra. E tekintetben tehát minden magyar aggodalom fölösleges; például Bereg és Ung vármegyék déli részei teljes joggal igényt tarthatnak rá, hogy a szomszédos magyar vármegyékhez csatoltassanak. Igaz, kétségtelenül lesznek egyes magyar nyelvszigetek, amelyeknek Ruszka-Krajnához való csatolását geográfiai, közlekedésügyi és gazdasági szempontok teszik szükségessé. A határvonalat kétségkívül úgy kell meghatározni, hogy a lehetőség szerint természetes határok kelet-

kezzenek, ahol pedig ilyenek nincsenek, ott a már meglévő közigazgatási járási, esetleg községi határok legyenek irányadók. Fő az, hogy egyetlen vidék se választtassék el a maga gazdasági piacától, vagy forgalmi gócpontjától, ezzel szemben magyar községek is szívesen fogják venni, ha ruszin területhez csatoítatnak oly feltétel mellett, hogy magyar jellegüket, nyelvüket, közigazgatásukat és gazdasági érdekeltségüket sértetlenül megőrizhetik.

Az autonóm terület határait megállapító vegyes bizottság nagyjában már el is készült munkájával. Zsinórmértékül az az elv szolgált, hogy a vitás terület aszerint csatolandó ruszin, vagy magyar közigazgatási jogegységhez, amint lakossága ötven százalékot meghaladó mérvben a ruszin, vagy a magyar nemzet tagjaiból kerül ki. E határmegállapítás feletti jóváhagyási jogot azonban már maga a törvény is fenntartja az általános békekonferencia számára.

A határ ideiglenes megállapításánál a következő szempontok érvényesültek:

A négy vármegyének mindegyike vegyes lakosságú; Máramaros déli részén románok, Ugocsa és Bereg déli részén és Ung vármegye nagykaposi járásában magyarok laknak. E vármegyék közigazgatási területét tehát ketté kell szelni, amiből következik, hogy a vármegyei rendszer sem a ruszin, sem a magyar földnek a rendezés által érintett darabján nem tartható fenn. Viszont gyakorlati szempontból feltétlenül szükséges, hogy a ruszin föld ne veszítse el azokat a természetes városi gócpontjait, amelyek eddig is felszívták a ruszin vidékek gyér értelmiségét. Ha e városok népe az ott megtelepített állami hivatalok és bányaművek tisztviselői kara révén túlnyomóan magyar, úgy törvényerővel biztosítani kell a magyar kisebbségek teljes önrendelkezési szabadságát, magyar közigazgatását és további fejlődésének magyar jellegét, mert ezekre a városokra nézve nem jelent bajt, ha magyarságukat egy idegen nyelvű autonómia közepén intézményesen bizto-

sítják, ellenben végzetes tévedés volna tisztán politikai és nemzetiségi okokból elszakítani őket természetes környezetükből, amely e városokat táplálja. Bizonyos területi kikerekítések tehát gazdaságpolitikai okokból elkerülhetetlenek.

A határ ideiglenes megállapítását a ruszszakrajnai minisztérium szakbizottsága a következőleg javasolta:

Máramaros vármegyében Ruszka Krajnához tartozik a visói járás északi része Havasmező, Oroszkő, Visóoroszi községekkel. (A jó magyar hangzású helynevek ne tévesszenek meg senkit, tiszta ruszin községek ezek s a magyar helynevek csupán szomorú emlékei egy elméleti tudósokból összeállított országos bizottság tapintatlan eljárásának.) A nyugati határ itt egy darabig a Visó folyása; Petrova-Kraszna és Petrova-Bisztra még ruszin községek, de maga Petrova, amely a Visó jobb partján fekszik, már oláh telep. Mégis bele kellett foglalni a ruszin jogterületbe, mert nem lehet saját természetes körletéből kiszakítani. A vonal a ruszin területbe zárja az egész szigeti járást s a sugatagi és szigeti járások közigazgatási határán halad egészen a megyehatárig, onnan pedig Ugocsáig a megyehatár vonalával esik össze.

E megállapítás szerint ruszin területbe van befoglalva a túlnyomóan magyar lakosságú Máramarossziget, amelynek magyar jellegét továbbra is feltétlenül biztosítani kell. Teljes egészükben ruszinok a tiszavölgyi, taracvizi, técsői, huszti, dolhai és ökörmezői járások.

Ugocsa vármegye területe így volna két részre osztható: A királyházi járásban ruszin határba esik Batarcs, Hömlőc, Feketeardó Csepe és Csomafalva, onnantól kezdve az autonóm jogterületet a Tisza folyó vonala választja el a magyar területtől egészen a beregi határig. Beregben a megyehatár a választóvonal Alsóremetéig, innen a község déli határa, Beregújfalú déli határa, majd a tiszaháti és munkácsi, továbbá a munkácsi és mezőkászonyi járások közös határa Ung vármegyéig. Ungból csupán a szeredinyei járás Kisgejőc, Nagy-

gejőc és Császlóc községei s a nagykaposi járás esik magyar közigazgatás alá, kivéve Magasrév, Nagyszeretva és Kisszeretva községeket, melyeknek déli határa adja az elválasztó vonalat.

Az itt ismertetett tervezet a ruszin álláspontot juttatja kifejezésre, amivel szemben a magyar belügyi kormányzás delegátusai Máramarosszigetnek, Hosszúmezőnek és Ungvárnak, továbbá a három koronaváros közül Visknek és Técsőnek magyar területhez való csatolását kívánták. A határvonal végleges megállapításánál, ami az általános béketárgyalás számára van fenntartva, egyaránt figyelembe kell majd vennie mindkét álláspont döntő érveit, ami annál könnyebb lesz, mert a béketárgyalásokig maguk az érdekelt vidékek is nyilatkozhatnak még kívánságaikról és mert a nacionalista aggodalmakból fakadó idegenkedést akkorára remélhetőleg fel fogja váltani a nemzetgazdasági és közlekedési szempontok jobb és alaposabb átgondolása.

A törvényszakasz második bekezdése rámutat Zemplén, Sáros, Abauj-Torna és Szepes vármegyék ruszinlakta területeinek vitás kérdésére. E területek közjogi rendezése szintén a békekonferencia elé van utalva és pedig abból az okból, mert a felsorolt vármegyék ruszinlakta részei ez idő szerint idegenek (csehek) által vannak megszállva. Abból azonban, hogy a 2. §. első bekezdése szerint Ruszka-Krajna egyelőre csak az ott felsorolt Máramaros, Ugocsa, Ung és Bereg vármegyék ruszinlakta területeiből alakítottatott meg, míg a ruszinlakta vidékek többi részének közjogi rendezése az általános békekötésig-függőben hagyatott, nyilván következik, hogy a néptörvény a Zemplén, Sáros, Abauj-Torna és Szepes vármegyék területén élő ruszin nép számára is biztosítani kívánta az autonóm jogok későbbi kiterjesztését.

3. §,

Ruszka-Krajna minden autonóm ügyét saját szerveivel intézi

A Magyar Népköztársasággal közös ügyekben közös szervek járnak el.

Ily közös ügyek: külügy, hadügy, pénzügy, állampolgárság, magánjogi és büntetőjogi törvényhozás, továbbá a gazdasági, a közlekedési és a szociálpolitikát érintő ügyek.

Ez a szakasz a Magyarországgal együtt intézendő közös ügyeket sorolja fel. A külügy, hadügy és pénzügy közössége a közjogi kapcsolat természetéből önként következik, ellenben az állampolgárság, a magánjogi és büntetőjogi törvényhozás, továbbá a gazdasági, közlekedési és szociálpolitikát érintő ügyek közössége olyan kérdés, amelynek területén a ruszin nemzet jelentékeny engedményeket tett a magyar államzsmének.

Az engedmény első sorban a nemzetgazdasági érdekek feltétlen és oszthatatlan egységére vonatkozik. Olyan pont ez, amelynek törvénybeiktatását magasabb állampolitikai érdekek kívánták. A ruszin nép kétségkívül belátja, hogy a jövő nagy gazdasági versenyében elszigetelten nem lesz képes helyét megállani s hogy saját érdekében kell bekapcsolódnia egy nagyobb és hatalmasabb gazdasági egységbe; viszont a magyarságnak meg kell fontolnia, hogy a régi Magyarország gazdasági területének integritása az a tétel, amelyre új korszakát fel kell építenie. A gazdasági közösség tehát az a szilárd bázis, amelynek közössége Ruszka-Krajnát elszakíthatatlan szálakkal fűzi az anyaországhoz s ez összetartozás biztosságának érzetében a magyarságnak nem szabad megbánnia nagylelkűségét, amellyel egy fejlődésre képes, iránta mindenkor barátságos testvérnépet önálló nemzeti életének szabad kifejtéséhez juttatott.

4. §.

Ruszka-Krajna törvényhozó szervei:

1. autonóm ügyekben a ruszin nemzetgyűlés,
2. a Magyar Népköztársasággal közös ügyekben a magyarországi közös országgyűlés, amelyben a ruszin nemzetnek népeisége számarányában van megfelelő képviselete.

A két törvényhozó szerv a volt horvát-magyar viszony analógiáján épül fel, A különbség csupán az, hogy a fejlődés

menete az adott esetben retrográd irányú: a ruszin törvényhozás a magyar törvényhozásnak nem összetevője, hanem abból válik ki. Az I. néptörvény alapján az egész államterületre megalkotandó választási szervezet még csak előmunkálataiban van meg. Az általános elv az, hogy átlag minden 18.000 választópolgárra egy-egy képviselőválasztói kerület jut. Ilyen módon a ruszin autonóm jogterület mintegy 13—15 képviselőt fog küldeni a közös országgyűlésbe, de választókerületeinek népessége csaknem az egész vonalon alul marad az országos átlagon. A ruszin nemzetgyűlés tagjait szintén az országos kerületi beosztás alapján kell megválasztani; az arány megállapítása immár az autonóm jogkörbe esik s minthogy e tekintetben hivatalos intézkedés még nem történt, csak feltételezni lehet, hogy minden országos választókerület 3—5 képviselőt kap a ruszin nemzetgyűlésen. A nemzetgyűlés tagjainak számát ezen az alapon mindegy 45—75-re lehet tenni, esetleg tetszés szerint növelni.

Nyilvánvaló azonban, hogy a ruszin törvényhozásnak joga van az országos egységet képező választókerületeket saját választójogi törvénye alapján külön községi kerületekre beosztani és a ruszin nemzetgyűlési tagokat is külön-külön kerületekben választatni. E rendszer megvalósítását írja elő az a politikai belátás, hogy a többes választások nagy teret nyitnak a politikai kisebbségek uralmának, amit a lehetőség szerint alkotmányjogilag eliminálni kell.

A törvény nem mondja ki, hogy a közös törvényhozásba küldendő képviselőket a ruszin választópolgárok maguk választják-e, vagy a ruszin nemzetgyűlés küldi ki őket saját kebeléből? A horvát analógia alapján azonban annak a közjogi felfogásnak a jogosultságát kell elismerni, hogy a követkűdést a ruszin nép is közvetett úton, tehát a ruszin nemzetgyűlés által fogja gyakorolni. Erre utal egy későbbi (a δ. §) is.

Feltétlenül ezt a megoldást tartanám kívánatosnak azért, mert a népet lehetőleg kímélni kell a választások sűrű meg-

ismétlődésétől és mert a közös országgyűlés ilyenformán mintegy a ruszin nemzetgyűlés kiválogatott elemeit nyerhetné meg tagokul. Különbén a ruszin értelmiség ma még nem is eléggé számos arra, hogy két külön törvényhozásba elegendő számú képviselőt tudjon kiállítani. Végül megjegyzem, hogy a magyar kisebbségeknek éppen kisebbségi jellegüknél fogva az átlagosnál kisebb kerületeket, tehát több szavazatot kívánnék biztosítani.

5. §.

Ruszka-Krajna kormányzati szervei:

1. a ruszakkrajnai minisztérium,
2. a ruszakkrajnai kormányzóság.

Ez az a pont, amelynek magyarázásánál a horvát analógiát fel kell adni. A horvát autonómia igazgatásának súlypontja ugyanis a bán vezetése alatt álló és Zágrábban működött báni tanácsra esett, a horvát miniszter pedig — tárcá nélkül — csak a horvát érdekeknek a magyar kormányban való képviselőtére volt szorítva.

Ruszka-Krajna kormányzati berendezése egészen más.

6. §.

A ruszakkrajnai minisztérium élén a ruszin nemzetgyűlésnek, és a magyarországi közös országgyűlésnek egyaránt felelős ruszakkrajnai miniszter áll, aki közös ügyekben a magyarországi népkormány egyenjogú tagja, autonóm ügyekben pedig legfelsőbb kormányzati szerv. Helyettese az államtitkár.

A ruszakkrajnai minisztérium székhelye Budapest.

A ruszin autonómia kormányzati szervezete mintegy fordítottja a volt horvát kormányzásnak. Ruszka-Krajnában a legfőbb kormányzati tényező a miniszter, aki Budapesten székel, tárcát visel és közös ügyekben a magyar kormánynak egyenjogú tagja. Reszort-ügyekben az ország egyéb területének kérdéseire azért nem szól hozzá, mert nincs bennük érdekeltsége, viszont saját területének reszort-ügyeiben korlátlan hatalmasság. Jogkörének terjedelmét tekintve, a magyar kormány tagjai között ő élvezi a hatalomnak legteljesebb attribútumait, amennyiben minden tárcá ügköréből átveszi a

saját területe arányában őt megillető részt, a belügyi, igazságügyi és közoktatásügyi kormányzatot pedig korlátozás nélkül gyakorolja.

A ruszszakrajnai miniszternek az összkormányhoz való viszonya tehát minden tekintetben melegebb és bensőségebb, mint amilyen a volt horvát árnyékminiszter viszonya volt. Államférfiúi zsenialitás diktálta azokat az elveket, amelyek az első kanton alkotmányos jogainak körvonalait megszabják.

A minisztérium ügybeosztása teljesen megfelel a ruszszakrajnai miniszter sajátos közjogi helyzetének. Őt igazgatási főosztálya van: 1. közjogi és közigazgatási, 2. vallás- és közoktatásügyi, 3. jogi és igazságügyi, 4. törvényelőkészítő, végül 5. erdészeti és gazdasági főosztály, amelyekhez hatodiknak még a személyi ügyeket intéző és közös minisztertanácsi elbírálást igénylő ügyek elintézésével foglalkozó elnöki osztály csatlakozik.

7. §.

A ruszszakrajnai kormányzóság élén a ruszszakrajnai kormányzó áll.

A kormányzóság székhelye Munkács.

A kormányzóság a ruszszakrajnai miniszter főfelügyelete és ellenőrzése alatt áll.

A Munkácson székelő ruszszakrajnai kormányzó az autonómia helyi végrehajtó szerve. Jogállását tekintve, középfokon áll a legfőbb kormányzati szerv, a miniszter és a törvényhatóságok között, tehát ugyanazt a szerepet végzi, amit a vármegyéék élén álló főispánok. Amíg azonban a főispánok egy-egy törvényhatóságnak élén állanak, a ruszszakrajnai kormányzó hatáskörét tartományi (kormányzósági) különállás jellemzi, akárcsak a volt fiumei kormányzó, a horvát bán és a zágrábi országos pénzügyigazgató hatáskörét. A ruszszakrajnai kormányzó közhivatalnoki minőségében a IV. (helyettes államtitkári) fizetési osztályba van sorozva. A gyakorlat fogja eldönteni, hogy ily teljes jogú kormányzati szerv mellett van-e

jogosultsága a főispáni intézmény további fentartásának Ruszka-Krajnában? Szerintem egyáltalán nincsen.

3. §.

A ruszin nemzetgyűlés az 1918. évi I. néptörvénnyel egyezően általános, titkos, egyenlő és közvetlen szavazással télasztandó.

A magyarországi közös ország-gyűlés ruszin képviselőiről külön törvény fog rendelkezni.

A közjogi közösségből következik a választójogi törvény joghatályosságának elismerése is. A szakasz második bekezdése utal arra, amit már a 4. §-nál jeleztem: hogy a közös országgyűlésbe küldendő képviselő választásának kérdése még törvényhozási rendezésre vár.

4. §.

Ruszka-Krajnában a nem ruszin nyelvű népesség helyhatósági és kulturális autonómiája biztosítatik.

E §. nem más, mint a Wilson-féle önrendelkezési jog legszélesebb biztosítása a feltétlen nemzeti minoritások számára.

A magyar sovének, akik Jászi Oszkárt a magyarság érdekeinek elárulásával vádolják, e törvényszakasz egyetlen rendelkezésében összesűrítve összes érveik cáfolatát megtalálhatják. Autonóm jogterületeket nem lehet bizonyos kikérekítések nélkül elhatárolni s a magyar állam területén bárhol alakítandó kantonoknak már csak a nyelvhatárok elmosódottságánál fogva is feltétlenül magukban kell foglalniok idegen nyelvű töredékeket is, amelyek a geográfiai egységek megbontása nélkül azokból ki nem szakíthatók. E kisebbségi nemzeti blokkok szabad nemzeti fejlődését azonban nem szabad áldozatul odadobni semmiféle magasabb kormányzati szempontnak.

Ezért volt szükség Ruszka-Krajnával szemben is biztosítani az esetleges magyar, román és tót nyelvszigetek nemzeti önállóságát. A törvény kimondja, hogy a biztosítás nemcsak

a nemzeti nyelv szabad használatára, hanem a helyhatósági igazgatásra is kiterjed, a kisebbségek jogvédelme tehát a szabadság közjogi tartalmát teljesen kimeríti.

10. §.

Ruszka-Krajnában az államkincstári földek, bányák és erdőségek a Tuszin politikai nemzet törvényes képviselőinek birtokába mennek át.

Ez az a szakasz, amely a magyarság körében a féltékenység egész viharát támasztotta Ruszka-Krajna ellen. A panasz azért hangzott fel, mert a ruszin nép sohasem kívánt saját tulajdonába venni kincstári birtokokat, a bányák, erdők és földek birtokba adása tehát úgy hat, mintha az az államférfiú, aki ezt a törvénytervezetet a magyar kormány nevében ratifikálta, önként ajánlott volna fel a ruszinoknak olyan értékeket, amelyek nélkül is meg lehetett volna az alkut csinálni.

E szemrehányással szemben azt lehetne mondani, hogy a birtokba bocsátás egészen más valami, mint a tulajdonjog alapján való átadás. Nem akarom ezt a nagy horderejű kérdést, amely kétségkívül sok közjogi vitára fog még alkalmat adni, e helyütt megoldani próbálni, de mégis kifejezést kell adnom annak a felfogásnak, hogy véleményem szerint a máramarosi erdők és bányák ezentúl is az egységes magyar állam tulajdoni jogon birt javai közé sorolandók, a ruszin politikai nemzet pedig nem vette meg azokat, sem ajándékol nem kapta, hanem egyszerűen csak örökhaszonbérletül nyerte annál az egyszerű oknál fogva, mert a beállott politikai változás következtében a magyar állam nem tudott volna ezekkel a javaival más megoldási mód birtokába jutni. Mondom, nem ragaszkodom ennek az álláspontnak a jogi bizonyításához, de hiszen arra nincsen is szükség; Jászi maga vállalja érte a felelősséget, hogy át kellett adni a kincstári javak birtokát, mert ez az átadás az impérium átadásának természetes függvénye. Ezt tehát végig kellett csinálni, akár kérték a ruszinok, akár nem.

A kérdés az: hogyan voltak az államvagyonnak ezek a részei a múltban gyümölcsöztetve? A bányák és erdők termelése szállítási eszközök segítségével belevitetett a kereskedelmi élet körforgásába és az árúk értékesítéséből befolyt vételár, csakúgy, mint az adójövedelem, igazgatási feladatok teljesítésére használtatott fel. A magyar állam főbb kormányzati szerveinek ezentúl nem kell gondoskodniuk a ruszin nép közigazgatási, népjóléti, igazságszolgáltatási és közoktatásügyi költségeinek fedezéséről, mert hiszen ezeket a kiadásokat a ruszin autonóm igazgatás fogja fedezni. Méltányos tehát, hogy ha a ruszin föld igazgatása ezentúl nem fog terhet róni a közös kormányzásra, a közös kormányzás viszont mondjon le azokról a hozadékokról, amelyeket a ruszin föld biztosított az állami budgetnek. De hiszen a bányák és erdők hozadéka nem is összecszerinti nagyságában, hanem közgazdasági jelentőségében volt számottevő. A gazdasági és közlekedési igazgatás pedig nem tartozván a ruszin autonómia jogkörébe, önként következik, hogy a termelt javak, amennyiben a helyi lakosság igényeit kielégítették, ezután is teljes készletükkel a magyar kormány rendelkezésére állanak, vagyis, hogy a magyar közgazdasági életet semmiféle sérelem nem érte.

Marad végül a legsúlyosabbnak, legvádlóbbnak jelzett kifogás: hogy a ruszinok békés után megszerezték a magyar államtól a kincstári javak birtokát és egyszerű nemzetgyűlési határozattal ki fogják mondani Ukrániához, vagy Romániához való csatlakozásukat. Nos, erre a panaszra igazán nem lehet egyebet mondani, mint hogy ha a ruszin nép el akarna szakadni az anyaországtól, ez esetben egyáltalán nem játszana szerepet, hogy átadtuk-e nekik a kincstári javak birtokát, vagy sem? Mert a rabló nem birtokot rabol, hanem tulajdont és mert akkor is rabol, ha a károsított nem egyezik bele. Ami épen Ruzska-Krajnát illeti, nyugodtan elismerhetjük, hogy ennek a népe az egyetlen magyarországi nemzet, amelynek vezető intelligenciája a legkeserűbb megpróbáltatások között

sem mutatkozott a magyar nemzethez hálátlannak. Bizonyos azonban, hogy a nép mostoha sorsának enyhítésére sürgősen ki kell osztani fiai között a művelésre alkalmas földterületet és erdőbérleteket, amiktől ősidők óta el volt tiltva. A magyar népköztársaság által tervezett birtokreformot itt a magyar államkincstár, illetőleg a ruszin autonóm kincstári birtokok terhére kell végrehajtani, a magánbirtokokkal szemben azzal a kivételes jogszűkítéssel, hogy a 200 holdas birtokmaximumok helyett itt csak jóval kisebb (20 holdas) birtokmaximumok engedhetők meg.

11. §.

E törvényt a ruszakkrajnai miniszterrel egyetértve a magyarországi népkormány hajja végre; ugyanez teszi meg ugyancsak a raszka-krajnai miniszterrel egyetértve a szükséges átmeneti intézkedéseket is.

A jelen törvény végrehajtásával kapcsolatban pénzügyi fedezetről addig is, míg erre nézve állami és autonóm költségvetési törvény nem rendelkezik, a pénzügyminiszter gondoskodik, aki a ruszka-krajnai miniszterrel egyetértve költség-előirányzatot állapít meg.

12. §.

E törvény kihirdetésének napján lép eleibe

Budapest, 1918. évi december hó 21-én.

A Magyar Népköztársaság kormánya: Károlyi Mihály s. k., Berinkey Dénes dr. s. k., Búza Barna s. k., Garami Ernő s. k., Jászi Oszkár dr. s. k., Kunfi Zsigmond dr. s. k., Lovászy Márton s. k., Nagy Ferenc dr. s. k., Nagy Vince dr. s. k., Szende Pál dr. s. k.

A záró rendelkezések az átmeneti intézkedéseket foglalják magukban és utalnak a kettős költségvetés szükségességére.

A kettős költségvetést úgy kell értelmezni, hogy az autonóm igazgatás költségeit kétségkívül külön budget utján kell fedezni, amely célra a ruszin jogterületen a közös pénzügyminiszter közegei által beszédendő állami bevételek kvótaszerinti hányada az autonóm igazgatás rendelkezésére bocsátandó. Viszont vannak igazgatási ágak, amelyeknek kiadásai az egész államterületen a közös kormányzás költségvetését terhelik; a ruszin területre vonatkozó ezeknek a kiadásoknak

fedezetére külön költségvetési fejezet nyitandó, amelyeknek egyes tételei felett az illetékes miniszterek a ruszszakrajnai miniszterrel egyetértésben fognak rendelkezni.

Az átmeneti intézkedések közé tartozik a ruszin kormánytanács megalakítása is, amelyről a törvény megalkotása idejében még nem volt szó. A kormánytanács ideiglenes és átmeneti jellegű igazgatási szerv, amely egyrészt a ruszszakrajnai miniszter véleményező és tanácsadó testülete, másrészt pedig a nemzetgyűlés összehívásáig a miniszter működését alkotmányjogi szempontból ellenőrzi. Szervezetét a népkormány rendeleti úton állapította meg és minden járás és város 2—2 taggal van benne képviselve. A kormánytanács megalakítása a népkormány ama demokratikus és alkotmányos érületének kifejezésre juttatása, mely még átmenetileg sem kívánja a népet a kormányzás országalkotó munkájából kizárni. A nemzetgyűlés megalakulásának tényével a kormánytanács elveszíti hatáskörét.

A törvény szelleméből nyilván következik, hogy az egyes minisztériumokban tárgyalás alatt álló mindazokban az ügyekben, amelyek a ruszin lakosság érdekeit, vagy az általa lakott területet bármiféle vonatkozásban érinthetik, a ruszszakrajnai miniszter véleményét előzetesen ki kell kérni, amennyiben pedig az ügy elintézése a ruszin autonóm igazgatás hatáskörébe tartozik, az ilyen eseteket ugyancsak az ő hatáskörébe át kell utalni. Vitás esetekben analógia útján a hatásköri bíróság illetékességét kell elismerni.

Egy akta a békekonferencia asztalán

Ha Ruzska-Krajna létezésének szükségességét nemzetközi vonatkozásaiban megvizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy ennek a kérdésnek hordereje a külső és belső politika legszélsőbb határáig terjed.

A Tisza és Balaton közé szorított magyarság a világnak minden tája felé elkeseredett ellenségek gyűrűje által van körülvéve. Nyugat felé a helyzet ezidőszerint teljesen reménytelen. A cseh-szlovákok és jugoszlávok ellenséges érzülete szinte kezét nyújt egymásnak, hogy végleg elzárjon bennünket a nagy nyugateurópai államokkal való érintkezéstől; Német-Ausztria pedig, amelynek nagy hajlama van a nagy fémekkel való egyesülésre, egyelőre érdekközösségben áll a német fajjal és mi ennek az érdekközösségnek a jóindulatára kézenfekvő okokból sokáig nem fogunk számíthatni. Délen és délkeleten a szerb-román gyűrű, északon a cseh-szlovák gyűrű nyúlik el messze keletre s e két kínai fal között keskeny kapu mutat kelet felé, ahol a háborúban összerokadt, szerencsétlenségükben mihozzánk hasonló népek küzködnek a mostoha szomszédok emberietlenségével.

A negyven millió lakosú Ukránta, e bilincseiből szabaddult gazdag és szép ország kész gazdasági összeköttetést létesíteni az eltiport Magyarországgal. Érdeklünkben áll tehát, hogy az ukrán nép fajrokonait, a magyarországi kisoroszokat, testvéri egyetértéssel részeltessük a modern demokratizmus előnyeiben, amikor ez előzékenységgel egy fejlődésképes, nagy nemzetet fogunk igaz barátunkká avatni. Adataink vannak róla, hogy Ruzska-Krajna megalapítása az ukrán politika vezető egyéniségeire a lehető legjobb hatást tette s hogy az ukrán népkormány őszinte lelkesedéssel fogadta a közös országhatár biztosítását. Sokak előtt ismeretes, hogy orosz érdekelt-

ségek több száz millió rubelre terjedő megrendelést helyeztek el magyar földön s hogy mindkét kormány rendkívüli erőfeszítéseket tesz, hogy a kereskedelmi forgalom szabályos menetét a legrövidebb idő alatt biztosíthassa. Ilyen körülmények között, amikor a cseh-szlovák és román hadseregek érintkezést keresnek egymással és ezt az érintkezést nem is annyira a saját maglik érdekében, mint inkább a magyarság teljes körülzárólása és megfojtása céljából forszirozzák, rendkívüli jelentősége van a ruszin föld magyar államisága biztosításának. Amióta a ruszin néptörvény megszületett, a Máramarosban és Ungban észlelt elszakadási törekvések kétségtelesen elhalkultak és a ruszin intelligencia őszinte érdeklődéssel fordul az autonom berendezkedés kezdetei felé. Pedig a vasúti közlekedésnek csaknem teljes megbénulása, a nyugat és dél felől közeledő hódító csapatok fenyegető magatartása és általában ez a mostani bizonytalan, nyugtalanító, olykor szinte kétségbeejtő helyzet ugyancsak nem alkalmas arra, hogy békés igazgatási reformok kellő gyorsasággal és erélylyel megvalósíttassanak.

Ennél a pontnál bizonyára szembe fogják szögezni fejtegetéseim tendenciájával a január 21-iki huszti nemzetgyűlés ismeretes határozatát, amely Ruszka-Krajna teljes elszakadását revelálta a meglepett országos közvéleménynek. A huszti határozat előzményeit jól ismerem s ismeri mindenki, aki a ruszin kérdés mozgató rugóit gondosan megfigyelte. Ezt a határozatot felelőtlen egyének forszirozták, akik nem találták meg a maguk számadását a ruszin autonómiában. Mindig és mindenütt voltak ilyen elemek; a cseh-szlovák és román elszakadási határozatokat uralomra és befolyásra vágyó, diktátor-hajlamú ügyvédek és papok szították, hogy Prágától és Bukaresttől vezető-állásokat kapjanak jutalmul. Sok helyütt a pénz dolgozott, sok helyütt az egyéni önzés és nagyravágyás; politikai fanatizmusból csak a vezérek által elbolondított nép egyszerű fia szokott gyűlésekre járni és elszakadási határozatokat statuálni. Ugyanez az eset játszódott le a huszti nemzetgyűlésen is. A két Brascsajkó testvér, akik kezdetben a magyaroktól kért autonómia lehetőségei között igyekeztek elhelyezkedni, mellőzés és félretétel folytán összeharangozott 420 szavazót és ezekkel mondatta ki a huszti elszakadást. Az igazi ruszin közvélemény oly távol állott ettől a határozattól, hogy

szükségesnek tartotta a népgyűlések egész sorával tiltakozni a hamis inszINUÁCIÓ ellen, amelybe akarata ellenére keveredett.

Ellenben van a ruszin kérdésnek egy másik részlete, amely kétségkívül komolyabb és figyelemreméltóbb, mint a huszti ünneprontás. A régi szkizmatikus per keserű emlékei még élnek a lelkekben és most, amikor a politikai és vallási dresszúra megszűnt, a nemrég múlt évek erőszakos cselekményeinek hatása alatt álló lakosság egy része csupán azt az egy módot látja célravezetőnek, hogy egy újabb per rémlátomásától szabaduljon, ha a mai zavaros politikai időkben gyorsan átsurran a keleti ortodox-egyház kebelébe. A vallási fanatizmusnak szegény megtévesztettjeit az ungvári görög-katolikus klérus őszinte fájdalommal engedi ki egyházának berkeiből s a szabadságjogokat hozó autonóm berendezkedést okolja, amiért hívei kisiklanak az egyházi befolyás alól. Így az ungvári klérus belső okoknál fogva vált a ruszin ügy ellenlábasává; visszahúzódott magatartást tanúsít s egyáltalán nincs elragadtatva a szabadságjogoknak ilyen tekintélyes meggyarapodásától. (Példa az izai templom esete.) Ezek a jelenségek azonban csupán tünetek, amelyeknek vallási és történelmi hátterük van; a lényeg az, hogy *a ruszin földön jogilag megindulhatott egy nagy differenciálódási folyamat, amelynek jótékony lendületét még ez a kultúrátlan, szegény hegylakó nép is akaratlanul érzi és méltányolja. A lelkekben benne van a teljes felszabadulás érzése és a gazdasági felvirulás őszinte bizalma.*

Eltelkintve már most attól a nagyértékű eredménytől, hogy az ország egyik gazdag és a mai viszonyok között reánk nézve különösen becses vidékén, ahol különben a forradalom első hónapjaiban kétségkívül bontogatta szárnyait bizonyos szeparációs hangulat, sikerült a békét és rendet nagy vonásokban helyreállítani, azt hiszem, hogy az egész ruszin kérdés abban a világításban kapja meg a maga igazi jelentőségét, amelyet a folyamatban levő párisi békekonferencia vet reája.

A ruszin ügy talán alig észrevehető kis pontocska azon a tanácskozáson, ahol országok feldarabolásáról, császárok felelőségéről és népmilliók további sorsáról döntenek. De ha Ruszka-Krajna kicsiny ügy is a térképet ollózó nagyhatalmak számára, nekünk, magyaroknak, rendkívül nevezetes érdekünk fűződik hozzá, hogy jelentőségére rámutassunk és az általa kifejezésre juttatott elvi álláspont jogosságát elismertessük.

A ruszin néptörvény a mi legelső súlyos aktánk a békekonferencia asztalán.

Azt bizonyítjuk be benne, hogy ha a múltban más fel fogás járta is nálunk az idegen ajkú nemzetek szabad érvényesülésének jogosságáról, mi, a népköztársaság alkotmányos és demokratikus formái között élő magyar nép, a jövőben *feltétel nélkül elismerjük a hazai összes nemzetek politikai és kulturális fejlődésének teljes jogosultságát.* S amikor erről írásos dokumentumot teszünk a népek ítélőszéke elé, egyúttal olyan garanciális törvénynek érvényességét ismertük el, amilyent sem az önérzet-túltengésben szenvedő ifjú cseh köztársaság, sem a tisztán hódításra vágyó Románia felmutatni nem képes.

A cseh és román kérdés, ezt már tisztán tudjuk és érezzük, feltétlenül revízióra szorul a béketárgyaláson. Nem akarok illúziókat ébresztem, sőt készséggel elismerem, hogy úgy az erdélyi részeknek, mint a felvidéknek elszakadása e pillanatban megpecsételtnek látszik előttem, mégis nem rejthetem el azt a hitemet, hogy amennyiben a párisi békekonferencia a győző jogán megfosztana bennünket országunk két legértékesebb hegyvidékétől, e kegyetlen határozat *önmagában fogja hordani a revízió feltétlen szükségességét.* Akár hónapok, akár évek múlva következik ei az emberiség jobb belátásának lehetőségé, az ilyen erőszakos elszakítás egy hajszálnyival sem különböznék a bresztlitovszki és bukaresti béke terrorjától.

A román ügyet átmenetileg azért látom veszendőnek, mert Románia 1916 augusztus 17-én okmányyszerű biztosítékot nyert Erdélyre nézve és ehhez a titkos diplomáciai szerződéshez, ha a félhivatalos közlés adatai helyesek, az amerikai Unió nevében Lansing 1918 szeptemberében, tehát közvetlenül a nagy összeomlás előtt, hozzájárult. A cseh kérdésben pedig talán még ennél is rosszabb konstellációt teremt számunkra Massaryknak Wilsonhoz való bensőséges viszonya. És maga Wilson, ez a jóhiszemű pacifista, aki fantasztikumokat gyártó ideoiog és jó üzleti szellemű kereskedő egy személyben, a párisi konferencia görögtüzében csupán szimbólum azokra a népekre nézve, amelyeknek sorsa az ő kezébe van letéve. A népek önrendelkezési jogának biztosítása szép teória, de hajszálnyival sem több, mint pusztá teória és egy Wilson sem képes arra az eszmei magaslatra emelkedni, hogy a le-

győzött népek önrendelkezési jogát egészen fel tudja szabaddítani az elvakult győzők diadalmámorának szörnyű súlya alól. Azok a világ minden részéből összesereglett nemzetek, amelyek ma Parisban véstörvényszéket ülnek, már egyáltalán nem tudnak rá visszaemlékezni, hogy hetven millió német négy hosszú esztendőn keresztül verte a föld összes népeinek tarka hadseregét és hogy ezzel a tényével a nemzeti erőnek olyan bizonyítékát adta, amely páratlanul áli az emberiség történetében. A német népnek ezt a nagyszerű teljesítményét meg kellene becsülnie az ellenfélnek s ha nem teszi, ezzel csak azt mutatja, hogy a wilsoni elveket nem lehetséges egy mai összetételű imperialista, kapitalista és nagyhatalmi örületben szenvedő államszövetség protektorátusa alatt megvalósítani. Wilson tanainak jelentőségét az adná meg, ha nem a francia militarizmus és az angol tengeri világuralom, hanem „az összes kultúrnépek szovjet-köztársaságainak areopágja“ állana a háta mögött. (Jászi aradi beszéde).

De mind e meggondolások mellett áll az a feltevés, hogy amilyen meglepetésszerűen elveszithetjük az egész Erdélyt Nagyváradig és az egész felvidéket Vácig és Ungvárig, épen olyan könnyű fordulattal meg is nyerhetjük mindkét ügyet fentartás és maradék nélkül, mert a kérdésnek ilyen, vagy amolyan eldöntésénél esetleg általános világgazdasági okok, vagy általános politikai elvek is zsinórmértékül szolgálhatnak. Akár az egyik, akár a másik szélsőséges álláspont fog bekövetkezni, véleményem szerint mind a kettő megnyugtatóbb lenne, mint a félmegoldás. Ha például az entente úgy ítélne, hogy 6—8 vármegyét kellene átadnunk a cseheknek és ugyanannyit a románoknak, e kiegyenlítést kereső megoldások ellen sokkal bajosabb lenne a per újrafelvételét reménylenünk, mintha nyilvánvaló méltatlanság történnék velünk.

Viszont a cseh és román kérdés elbírálásánál azt is figyelembe kell venni, hogy mindkét szomszédos állam Magyarország feldarabolása nélkül is igen előnyös új helyzetbe került és egyiküknek sincs jövője attól a területi nyereségtől függővé téve, amely Magyarország rovására, jogos cím nélkül, egyenesen a mi gazdasági megbénításunkra irányul. Csehország végre is eddig nem volt egyéb, mint Ausztriának tartománya és e függőségi viszonyából teljes önállóságra emelkedett. Csehország tiszta ipari állam volt a múltban s e

szerepének betöltésében semmi sem akadályozza. Amikor tehát Csehország azt hirdeti, hogy a Duna víziútjára feltétlen szüksége van, ez a kijelentés és ez az igény *nem jogosítja egyébre, csak arra, hogy a dunamenti államokkal jó barátságban élni igyekezzék*. Tessék ipari és gazdasági érdekközösségbe lépni a magyar állammal és ennek olyan előnyöket biztosítani a szénszállítás és ipari termékek átengedése terén, hogy joga legyen szabad utat nyerni a Dunához. Hiszen ugyanilyen címen joggal mondhatná azt is, hogy szüksége van a Feketetengerre, vagy az Adriára, amelyektől legfeljebb távolságbeli különbségek választják el jobban, mint a magyar Dunától és magyar élelmezési régióktól.

Hasonlóan nem életérdeke Romániának sem Erdély megszerzése. Románia, mely a népek önrendelkezési joga ellenére szerezte meg Dobrudzsa birtokát, az orosz kolosszus összeomlása után bevonult Besszarábiába és egyszerűen annektálta azt. Románia tehát ebben a háborúban már olyan rekompzációkat nyert, amelyeket tovább fokozni nem volna ésszerű. Mit szóljunk Szerbiáról, amely eredeti területét megháromszorozta? Semmiféle jog nem kívánja, hogy a közel harmincmillió lakost magában foglaló Jugoszlávia, amely Orsovától az adriai partig terjed, bekebelezhesse az ezer év óta magyar államterületet képező Bácskát és Bánátot. Mindhárom szomszéd ország *a szabad fejlődésnek és gazdasági felvirulásnak összes föltételeit megszerezte és nemzeti fejlődése egyáltalán nem kívánja meg, hogy azt Magyarország összeomlásának árán legyen alkalma kifejteni*. S hogy ezek a gondolatok nem a mi kétségbeesett védekezésünknek a mentő ötletei, hanem az egész európa-rendezési kérdésnek sarkalatos alaptételei, annak bizonyítására elég a párisi konferencia résztvevőinek január 25-iki híres békemanifestációjára utalni. Ez a manifestáció elítéli az erőszakos foglalásokat és reményt ébreszt az elnyomott népekben, hogy méltatlan szenvedéseikért elégtételben fognak részesülni. A magyar, német és osztrák köztársaságok demokráciája nyert védelmet e kijelentés által a kielégíthetetlen mohóságú szomszédok erkölcstelen hódító törekvéseivel szemben.

Nyugodtan nézhetünk tehát a béketárgyalás kimenetele elé. Ha a népek ítélőbíráinak belátását józan igazságérzet fogja vezetni, *nem lesz lehetséges a magyar államterületnek egyetlen*

porcikáját sem kiszakítani a gazdasági és állami közösségből. De hogy az igazság szavának érvényt szerezhessünk a békekonferencia előtt, cselekvéssel kell mutatnunk a világ előtt, hogy *milyen keretekben tudjuk és akarjuk a hazai földön élő nemzetiségek önrendelkezési jogát biztosítani.*

Ruszká-Krajna a minta, amelynek példájára a hazai német, román, szerb és szlovák autonómiák politikai berendezkedését megvalósítani kell. *Megfontolandó lenne, hogy vajjon nem kellene-e még e mostani reménytelen helyzetben is néptörvényt hozni az összes hazai kantonok területéről és alkotmányáról?* E törvény egyelőre, amíg az idegen megszállás átkát nyögjük, csak papirostörvény lehetne. De a papiros megint egy akta, amely elkerülhet Parisba. Ha az entente azt látja, hogy mi az idegen nemzetek teljes politikai önállóságát tételes törvények által biztosítjuk és mintegy a népek szövetségét előkészítő világkonferencia védnöksége alá helyezzük, bizonyára megenyhült érzésekkel fog Magyarország roppant áldozataira és mostani fájdalmasan visszatetsző elnyomatására tekinteni. A szocialisták berni világkongresszusa már meghallotta a szenvedő és megalázott magyar nép jajkiáltását és kemény határozattal ítélte el a burkolt területszerzések és erőszakos megszállások bűnös imperialista politikáját.

Jászi államférfiúi bölcseséggel jelölte ki az utat, amelyen haladni kell és a népkormány vállalta a feladatot, hogy Jászi nagy művének kiépítését folytatni fogja. Ennek az elhatározásnak gyümölcse az azóta törvénybe iktatott német autonómia, amely egyszerű kópiája és egyenes folytatása Ruszka-Krajnának. *Hozzon a kormány új néptörvényeket, amelyekben a hazai szerb, román és szlovák nemzeteknek biztosítja az autonóm igazgatás mindazon jogait, amelyeket Ruszka-Krajna részére már törvénybe iktatott. B törvények alapján ajánlja fel az imperiumot az érdekelt nemzeteknek és hívja fel őket a visszacsatlakozásra.* Egy pillanatig sem hiszem, hogy egy ilyen felszólításnak eredménye lehetne, de talán lenne eredménye és jó visszhangja — Parisban. Emlékeztetek Wilson elnök legelső jegyzékére, amelyet az akkor még fennállott kettős monarchiához intézett és amelyben a kialakulóban levő új államokkal való megegyezésre szólította fel a monarchia népeit. Mutassuk meg, hogy mi e megegyezést megkíséreltük és ha visszautasításban részesültünk is

a megegyezésnek képzelhető legelőnyösebb módozatait hajlandók vagyunk vállalni, alkotmányos törvényhozás útján biztosítani és az entente protektorátusa alá helyezni.

Ily föllépésnek nem maradhatna el a sikere. Csak azt ne higyjük, hogy a békekonferencia saját jószántából fogja a mi állami és gazdasági érdekeinket felismerni. Ha azt akarjuk, hogy méltányos és igazságos elbánásban részesüljünk, nekünk magunknak keli meghatározoznunk, hogy *mi az igazságnak az a legkisebb mértéke, amelynek ellenében népünket és országunkat vissza tudjuk vezetni a békés munka és gazdasági rend stádiumába.* Nem tartom jogosultnak azt a felfogást, hogy mivel az entente nem hívott meg bennünket a békefeltételek előzetes megbeszélésére, ölbetett kezekkel várjuk a marasztaló ítéletet. Legyen készen Magyarország arra, hogy ha a szomszéd-államok belső politikai egységét meg fogja majd bontani a forradalomnak és tisztulásnak ugyanaz a vihara, ami a mi szerencsétlen hazánkat felperzselte, *legyen ereje kiverni a betolakodott jövevényeket és helyreállítani a mi ezeréves állami életünk belső politikai és gazdasági rendjét.* Bizonyos, hogy a párisi konferencia résztvevői a restitúciónak ezt a folyamatát ép olyan nyugodt tartózkodással fogják majd szemlélni, mint keresztre feszítettetésünket.

De addig is cselekedni kell. Meg kell alapozni új politikai és közjogi berendezkedésünket. Itt vannak a Magyarország közviszonyainak tanulmányozására kiküldött entente-bizottságok. Itt van a svájci köztársasággal nagynehezen létesített diplomáciai összeköttetésünk. Használjuk fel az alkalmat és küldjük el bizonyítékainkat a világ sorsát eldöntő konferenciára. E bizonyítékokat azonban előbb meg kell teremteni. Ígéretnek ma nem elégségesek. Az utat szerencsésen jelöli Ruszka-Krajna; nem kell egyebet tennünk, mint a *népjogoknak ugyanazt az összességét, amit a ruszinok számára biztosítottunk, törvényes rendelkezés erejével a hazai többi nemzet fiaira kiterjeszteni.*

Európa megújulásának vihara nem fog megállni az Alpok tövénél. Több mint bizonyos, hogy a forradalmi láz föl fogja még kavarni azokat a nagy nemzeteket, amelyek ma Parisban a világtörvényszék szerepét osztották ki maguknak. Figyeljük meg az angol munkásmozgalmakat és legyünk elkészülve rá, hogy az európai termelés teljes csődje esetleg még csak ezután fog majd bekövetkezni. Egyáltalán nincs rá

bizonyítékunk, hogy e szenvedésekkel telt mai idők megpróbáltatásunk legkeserűbb periódusát jelentenék számunkra. De ha még jobban felborul Európa egyensúlya és ha a világ megrázkódtatása azt eredményezné, hogy a népek éhezése, nyomorúsága, testi és lelki szenvedése eddig nem ismert határokig fokozódnék, *a régi Magyarország népei legyenek készen arra a közös államalkotó munkára, amely a viharok elcsendesülése után reájuk várakozni fog.* A dolog nehezen már túl vagyunk; forradalmunkkal megelőztük a Nyugatot és lesz még idő, amikor a mi energiánk, faj- és államfenntartó erőnk friss tempóban vezetheti a testvérnépek békés szövetségét a politikai és gazdasági megújulás felé.

TARTALOM-JEGYZÉK:

	Lapszám.
Bevezetés	5
A ruszin kérdés a forradalom előtt	5
Jászi Oszkár nemzetiségi politikája	12
A ruszin néptörvény magyarázata	22
Egy akta a békekonferencia asztalán.....	39